

STRESZCZENIE

Praca doktorska napisana pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Jarosława Różańskiego, na temat *Inkulturacyja gruzińskich obrzędów przejścia w regionie Meschetii. Studium misjologiczne*, składa się z czterech rozdziałów, w których po rozdziale wstępnym traktującym o historii i kulturze Gruzji oraz regionu Meschetii, a także o rozwoju chrześcijaństwa i obecności Kościoła katolickiego na tych terytoriach, zawarto problematykę tradycji i zwyczajów związanych z obrzędami przejścia, a konkretnie w odniesieniu do obrzędów narodzinowych, ślubnych i pogrzebowych.

Pierwszy rozdział wstępny ukazuje Meschetię na tle całego regionu. Ukazana jest tam historia Gruzji od samego początku, a więc od czasów prehistorycznych, życie ludzi i rozwój społeczności wraz z ich wierzeniami na terytoriach gruzińskich. Następnie ukazane są również korzenie i dzieje historyczne Meschetii, która będąc obecna na rubieżach Gruzji na swój sposób odbierała różne wydarzenia historyczne i na swój też wyjątkowy sposób formowała tradycje i wierzenia społeczności. Rozdział ten również ukazuje pojawienie się chrześcijaństwa i jego rozwój w Gruzji oraz konkretnie w Meschetii wraz z obecnością tam Kościoła katolickiego, co jest ważne dla możliwości spojrzenia inkulturacyjnego na tradycje obecne w danym regionie.

Drugi rozdział to już konkretne przyjrzenie się obrzędowi narodzinowym. Ukazany w nim został najpierw czas jaki upływał od ślubu do narodzin z wszystkimi jego tradycjami, ale również z trudnościami i problemami. Narodziny zostały ukazane, jako czas przyścia na świat nowego życia, który jednocześnie naznaczony jest trudem i walką, a nierzadko i strachem o to by wszystko się pomyślnie ułożyło. Podobne przeżywanie zostało ukazane w czasie po narodzinach, kiedy dbano o pomyślność dla dziecka, matki i rodziny, a jednocześnie walczono o odparcie wszystkich problemów i zagrożeń. Ostatni paragraf rozdziału, podobnie jak i w następnych jest próbą inkulturacji konkretnych możliwych przestrzeni związanych z tradycjami obrzędów przejścia, tu szczególnie obrzędów narodzinowych. Omówiono w nim konieczność zajęcia się w przepowiadaniu teologią pozytywną ukazującą miłość Boga, jego opiekę i troskę o człowieka, w odpowiedzi na strach pochodzący z przeświadczenia o ataku złych duchów, co praktycznie może się wyrazić w praktykowaniu błogosławieństw matek oczekujących potomstwa oraz dzieci. Zwrócono też uwagę na poważne podejście do tematyki chrztu, jako sakramentu włączającego w śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa, w odróżnieniu od jego

rozumienia czysto magicznego, jako ochronę przed atakami złego, czym warto byłoby się zająć podczas powstawania rytuału chrzcielny. Wskazano również na kwestię przechrzczenia i ewentualnego powrotu do Kościoła katolickiego.

Trzeci rozdział to próba spojrzenia na obrzędy małżeńskie. Ten najbardziej obszerny rozdział ukazuje jak bardzo bogaty obrzędowo był moment rozpoczęcia nowego życia i moment tworzenia rodziny. Jednocześnie mogliśmy prześledzić jak bardzo delikatny i dokładny był proces przygotowania do małżeństwa włączając w to zakazy, konieczne do wypełnienia zasady oraz całą procedurę swatowania. Następnie zostały ukazane kolejne konieczne do przeprowadzenia ceremonie z mówin oraz zaręczyn, a także szczególne bardzo konkretne przygotowanie do ślubu i wesela oraz pełna obrzędowość gruzińskiego wesela. W każdym z tym momentów zostały również poczynione aktualizacje o zmianach tradycji i obecnym stanie obrzędów weselnych. Ostatni paragraf jest próbą inkulturacyjnego podejścia do obrzędów małżeństwa. W toku rozważań wyodrębniono i omówiono cztery możliwe płaszczyzny, którymi są kwestia przygotowania do małżeństwa, kwestia pokrewieństwa i jego kulturowe rozumienie w Gruzji, a szczególnie w Meschetii, złożoność kwestii małżeństw mieszanych oraz konieczność ponownej redakcji rytuału „Obrzędów małżeńskich” w kontekście ubogacenia jej i nadania jej bardziej miejscowego charakteru.

Ostatni, czwarty rozdział opowiada o obrzędach pogrzebowych. Rozpoczyna się on opisem starości, choroby oraz zmagania człowieka przed śmiercią. Następnie został opisany sam fakt śmierci, przygotowania do pochówku oraz samego pogrzebania ciała zmarłego. Kolejno zostało także opisane miejsce ostatniego spoczynku, czyli cmentarz oraz kwestia nagrobka, a także kwestia żałoby. Ważnym momentem w przeżywaniu śmierci bliskiej osoby i żałoby są dni pamięci o zmarłych, a szczególnie 7-y, 40-y i rocznica śmierci, które zostały również szczegółowo omówione. Rozdział zakończyła próba inkulturacji obrzędów pogrzebowych, które jako nieliczne pozostały od wieków w prawie niezmienionym stanie i mogą być źródłem wiedzy, a także motywacją do inkulturacji. Postulaty za zawarte w ostatnim paragrafie to: konieczność uporządkowania i wydania „Obrzędów pogrzebowych” z uwzględnieniem miejscowej kultury i obecnej praktyki duszpasterskiej; kwestia stworzenia tekstów liturgicznych na 40-ty dzień i na rok po śmierci; przepracowanie i nadanie odpowiedniej treści wyjściom na cmentarz w drugi dzień po Wielkanocy i 2-go listopada, wydanie specjalnej broszury zawierającej modlitwy przy konających oraz przy i za zmarłych. Ostatnią kwestią jest również konieczne pochylenie się nad rozumieniem w kulturze tematu ‘zaświatów’, kontaktu ze zmarłymi i sposobem ich wspomagania wprowadzając do nich ich chrześcijańskie rozumienie.

Studium misjologiczne na temat inkulturacji obrzędów przejścia w regionie Meschetii przybliży historię i kulturę Gruzji obecną i bardzo żywą w jej południowej części. Jest próbą odtworzenia obecnych w społeczeństwie i żywych tradycji w odniesieniu do obrzędów narodzinowych, małżeńskich i pogrzebowych. Większość z nich już przeszła ogromną transformację i są obecne w szczątkowej tylko formie, poza obrzędami pogrzebowymi, które zachowały w sobie jeszcze bardzo wiele z dawnych czasów. Niemniej jednak jak pokazuje niniejsza praca doktorska dają one jeszcze bardzo wiele możliwości inkulturacyjnych, które zostały wykorzystane i omówione w niniejszej dysertacji.

SUMMARY

Doctoral thesis written under the supervision of Fr.DSc. Jarosław Róžański, on the topic *Inculturation of Georgian rites of passage in the region of Meskheta*. The missiological study consists of four chapters, in which, after the introductory chapter on the history and culture of Georgia and the Meskheta region, the work also includes the development of Christianity and the presence of the Catholic Church in these territories, the issue of traditions and customs related to the rites of passage, specifically in with regard to birth, wedding and funeral rites.

The first introductory chapter shows Meskheta against the background of the whole region. It shows the history of Georgia from the very beginning, i.e. from prehistoric times, the life of people and the development of communities along with their beliefs in Georgian territories. Then, the roots and historical history of Meskheta are also shown, which, being present on the outskirts of Georgia, perceived various historical events in its own way and in its own unique way formed the traditions and beliefs of the community. This chapter also shows the emergence of Christianity and its development in Georgia and specifically in Meskheta with the presence of the Catholic Church there, which is important for the possibility of an inculturation look at the traditions present in a given region.

The second chapter is a specific look at birth rites. It shows the time that elapsed from the wedding to the birth with all its traditions, but also with difficulties and problems. Birth was shown as the time of the arrival of a new life into the world, which is also marked by hardship and struggle, and often fear for everything to go well. A similar experience was shown in the time after birth, when the well-being of the child, mother and family was taken care of, and at the same time the struggle people were fighting to resist all problems and threats. The last paragraph of the chapter, as well as in the following ones, is an attempt to inculturate specific possible spaces related to the traditions of rites of passage, in this case especially birth rites. It discusses the need to deal with positive theology in preaching, showing the love of God, His protection and care for man, in response to the fear coming from the conviction of the attack of evil spirits, which can practically be expressed in the practice of blessing mothers expecting offspring and children. Attention was also drawn to the serious approach to the subject of baptism as a sacrament involving the death and resurrection of Christ, as opposed to its purely magical understanding as protection against the attacks of the evil one, which would be worth

taking care of during the creation of the baptismal ritual. The issue of conversion and possible return to the Catholic Church was also pointed out.

The third chapter is an attempt to look at marriage rites. This most extensive chapter shows how ritually rich the moment of starting a new life and the moment of creating a family was. At the same time, we were able to trace how delicate and thorough the marriage preparation process was, including the prohibitions necessary to comply with the rule and the entire matchmaking procedure. Then, the next necessary ceremonies of pre-engagement and engagement were shown, as well as special, very specific preparation for the wedding and reception, as well as the full rituals of the Georgian wedding. At each of these moments, updates have also been made about changes in traditions and the current state of wedding rites. The last paragraph is an attempt at an inculturation approach to marriage rites. In the course of the considerations, four possible spheres were distinguished and discussed, which are the issue of preparation for marriage, the issue of kinship and its cultural understanding in Georgia, and especially in Meskheta, the complexity of the issue of mixed marriages and the need to redefine the ritual of the "Marriage Rites" in the context of enriching it and giving it its more local character.

The last, fourth chapter is about funeral rites. It begins with a description of old age, illness and man's struggle before death. Then the very fact of death, preparations for burial and burial of the body of the deceased were described. Subsequently, the last resting place, i.e. the cemetery, and the issue of the tombstone, as well as the issue of mourning, were also described. An important moment in experiencing the death of a loved one and mourning are the days of remembrance of the dead, especially the 7th, 40th and anniversary of death, which have also been discussed in detail. The chapter ended with an attempt to inculturate funeral rites, which, as a few, have remained almost unchanged for centuries and can be a source of knowledge as well as motivation for inculturation. The postulates included in the last paragraph are: the need to organise and publish the "Funeral Rites" taking into account the local culture and current pastoral practice; the question of creating liturgical texts for the 40th day and one year after death; processing and giving appropriate content to the cemetery visits on the second day after Easter and 2nd November, publishing a special brochure containing prayers for the dying and for the dead. The last issue is also necessary to consider the culture's understanding of the topic of the afterlife, contact with the dead and the way of supporting them by introducing their Christian understanding to them.

A missiological study on the inculturation of the rites of passage in the region of Meskheta brings the history and culture of Georgia closer, present and very much alive in its southern

part. It is an attempt to recreate the living traditions present in society in relation to birth, marriage and funeral rites. Most of them have already undergone a huge transformation and are present only in a residual form, apart from funeral rites, which have retained a lot from the old days. Nevertheless, as this doctoral thesis shows, they still offer a lot of inculturation opportunities that have been used and discussed in this dissertation.